

פורים קטן

תוצאה פון די ימי הפורים (וקיום מצות פורים)⁵ שבאדר שני,

און דערפאר קומען זיי נאך די הלכות ודינים פון י"ד וט"ז אדר (סתם), ווייל די דינים שבסימן זה קומען אלס תוצאה ומסובב פון די ימי הפורים העיקריים,

א. דער סיום פון שריע אורח חיים איז מיט די הלכות און דינים פון פורים (הלכות מגילה), און אין דעם לעצטן סימן רעדט זיך וועגן די דינים פון י"ד וט"ז אדר ראשון.

דער טעם אויף דעם בפשטות איז, ווייל לויט סדר השנה — ווי אין טור ושורע אויף זיינען אויסגעשטעלט די הלכות פון זמני ומועדי השנה, זיי הויבן זיך אן מיט ר"ח, און דערנאך ניסן (הלכות פסח) כ" — קומען די דינים פון פורים לבסוף⁶;

און דאס וואס די דינים פון י"ד וט"ז אדר ראשון קומען בסיום (ה' מגילה) — נאך די הלכות פורים, אפי' אז אין דער שנה מעוברת גופא זיינען זיי קדום בזמן צו די הלכות פורים שבאדר שני, איז עס דערפאר ווייל די דינים זיינען ניט נוגע בכל שנה נאך בלויז אין א שנה מעוברת, דערפאר האבן די דינים פון פורים קדימה.

וועד י"ל, אז די פרטי דינים פון י"ד וט"ז אדר ראשון, ודין תענית והספד בה"י זיינען א מסובב פון די מצות ודינים שבפורים; ד.ה. אז די דינים וחייבים פון י"ד וט"ז אדר ראשון — אין גופלים על פניהם ואין אומרים מזמור יענך ה' ביום צרה ואסורים בהספד ותענית⁷ — זיינען ניט פאר-בונדן מיט ענינם המיוחד פון די ימי החודש מצד עצמם, נאך בלויז אלס

(5) וכדמודגש בטור שמביא הפ"י (גם דאביו הרא"ש — מגילה פ"א ס"ז — במשנה) בדברי הגמ' שם (ו, ב) דמה ששון (י"ד אדר ואדי"ש) בהספד ותענית. היינו דוקא כשקראו המגילה וכו' ביום נראה להם לעבר השנה, אבל אם לא קראו המגילה מותרין בהספד ותענית — ראה ב"י וכ"ח שם.

(6) להעיר מלשון הרמב"ם ה"ל מגילה פ"ב הי"ג ושני הימים אסורין בהספד ותענית באדר הראשון ובאדר השני. ואולי י"ל כי לדעת הרמב"ם איטור הספד ותענית בי"ד אדר א' אינו תוצאה מפורים (י"ד וט"ז אדר ב') וממצות היום (ראה המשך ההלכה: אנשי כפרים שהקדימו וקראו בשני כ"ח מותרים בהספד כ"ח) כ"א חייב שוה, חייב עצמי מצד היום דאד"ר. וכפשטות לשון הגמרא (מגילה שם) אין בין ארבעה עשר שבאדר הראשון לי"ד שבאדר השני אלא כ"ח לענין הספד ותענית זה וזה שוין⁸. משא"כ לפי הטויער צ"ל הכוונה, דשווין בהדין כפועל — ולא בסיבתו ופעמו. וראה צפנ"ט לרמב"ם שם.

(7) וזה גופא הסעם שס"ל להטור שאינם אסורים בהספד ותענית. ובשריע המחבר אף שבתחילה הביא הדיעה דאסורים בהספד ותענית (ראה י' מלאכי כללי השו"ע אות יז) — הרי (נוסף לזה שאזיל בסדר דהטור —) גם האיסור בכל שנה מעוברת י"ל שהוא תוצאה מימי הפורים העיקריים.

(*) כ"ה הגירסא הנפוצה. ובכתי' התימנים. באדר השני — ראה רמב"ם הוצאת פרענקל (ומה שמביא מדפוס שאל).

(**) אף שלא כתב החיוב להרבות באדר א' במשנה ושמחה — ראה תודיה ורי"א מגילה שם. ר"ן מגילה שם. ועוד.

(***) ראה ב"י בסוף הסימן. משום דיומי נס והצלה הם.

(1) סי' תרצו.

(2) ראה הקדמת הטור לאורח. החלק השלישי.

(3) הלשון בהכותרת לסי' תרצו.

(4) ל' המחבר שם.

שטייט אין ספרים¹¹, אז די „חתומה“ פון רמ"א איז „מעין הפתיחה“ פון אורח חיים: דער רמ"א הויבט אן מיט „שויתי ה' לנגדי תמיד“¹², און דער סיום וחותם איז — „וטוב לב משתה תמיד“, וואס די צוויי מאל „תמיד“ זיינען כנגד די „שני תמידים כסדרן“ — „שנים ליום תמיד“¹³.

איבער פון די ביאורים בזה:

דער חלק אורח באשטייט פון די מצות ודינים וואס דער אדם דארף מקיים זיין טאג טעגליך ובמשך כל היום — מעת קומו משינתו בבוקר עד זמן שכיבתו בלילה — און פון די דינים ומצות במשך ימי השנה כולה, על סדר השנה.

די דאזיקע מצות ודינים זיינען בכלל פארבונדן מיט זמנים מסויימים במשך היום והלילה, אדער (במשך השנה) — וואס מאיז מחייב צו מקיים זיין אין א זמן מסוים בשנה — און זיינען נישט שייך צו אן אנדער זמן במשך השנה.

אבער די התחלה פון „אורח חיים“ (י"ל — אויך — של האדם) וסיומו

וועלכע זיינען חל בשנה זו (המעוברת) באדר שני.

אבער — אלע ענינים פון תורה זיינען בתכלית הדיק, ובמכשׁיך פון עניני העולם, וואס יעדע זאך אין וועלט איז בהשגחה פרטית ובכוונה מדויקת. איז מובן, אז דאס וואס די דינים פון פורים שטייען בסיום ההלכות פון חלק אורח חיים, ובהן עצמן איז דער סיום מיט די הלכות פון פורים קטן¹⁴ — י"ד וט"ו אדר ראשון, איז עס נישט בלויז דערפאר וואס אזוי קומט עס אויס לויטן סדר הזמנים פון די הלכות, מן המוקדם אל המאוחר בזמן (או — באדר עצמו — מצד תדיר כו') ובדרך ממילא קומען זיי בסוף פון חלק אורח — נאך ווייל אין דעם איז (אויך) דא א דיוק וכוונה מיוחדת:

אין דעם וואס די דינים הנ"ל זיינען דער סיום וחותם פון חאורח דריקט זיך אויס אן ענין אינעם סדר פון „אורח חיים“ של האדם, היות ס'איז דא דער כלל אז „הכל הולך אחר החתום“.

ב. לכאורה קען מען דאס מבאר זיין מיט הסברת התוכן פון די לעצטע ווער-טער מיט וועלכע דער רמ"א איז מסיים דעם חאורח: „י"א שחייב להרבות במש-תה ושמחה ב"י"ד שבאדר ראשון ואין נוהגין כן, מ"מ ירבה קצת בסעודה כדי לצאת ידי המחמירים וטוב¹⁵ לב משתה תמיד“.

(11) ברכי כאן בסופו. הובא בשערי תשובה לשו"ע. וראה גם נמוקי אורח כאן.
(12) ל' הכתוב — תהלים טז, ח.
(13) ל' הברכּי (ושערי תשובה) שם. וראה נמוקי אורח שם.

(14) פרשתנו כט, לח. והרי בשנה זו (תשמ"ז) פורים קטן מתברר מפרשת תצוה (כברור הפעמים), ובפרט שהוא בתחילת השבוע — ביום א'. וראה סידור אדה"ז שם, דגם ערב פורים קטן אין אומרים תחנון ונפילת אפים, וכשחל ערב פורים קטן בשבת (כבשנה זו) איז צדקתך. ולהעיר מכלבו הל' פורים כסופו דגם לפנייהם ולאחרייהם דשני הימים באדר ראשון אסורין בהספד ותענית (ובמאירי מגילה שם מספקא ל' בזה). אבל מסקנת כל הפוסקים דאינו אסור — ראה כף החיים כאן אות ו.

(8) השם „פורים“ (ושושן פורים) קטן מצאתי (לע"ע) מתחיל ממהרי"ל הלכות פורים. ובדרכי משה בסוף הסי' (סק"ג). וכן הובא בסידור אדה"ז לפני למנחה יענן. ובדרכי משה שם סק"ב. פורים ראשון.

(9) ברכות יב, א.
(10) ל' הכתוב — משלי טו, טו.

ג. ועפ"י יש לבאר וואס דער סיום פון אורח חיים איז מיט הלכות (מגילה) פורים:

ס'איז ידוע, אז פאר יעדן סוג אדער קו מיוחד אין עבודת ה', איז פאראן א יום (זמן) קבוע בשנה וועלכע איז במיוחד מסוגל ומתאים פאר דעם אופן העבודה¹⁹, וואס פון דעם זמן נעמט מען דעם כח בענין זה והשפעה אויף עבודה זו במשך כל השנה כולה.

ועד"ז בנוגע דעם קו השמחה: די נתינת כח אויף, וטוב לב משתה תמיד²⁰, אויף דער שמחה בעבודת ה' במשך כל השנה כולה, נעמט זיך פון ימי הפורים, ווייל פורים איז דער זמן ווען מ'איז מרבה ב(סעודה ו)שמחה במדה הכי גדולה, מער ווי אין אלע ימים טובים וחגי השנה, ווי אפגע'פסקנט אין טור²⁰ און שו"ע²¹, מצוה להרבות בסעודת פורים²², און²³, חייב אינש לבסומי בפוריא עד דלא ידע כו'.

— און ס'איז ניט קיין סתירה להמבואר בכ"מ אז חג הסוכות, זמן שמחתנו, איז²⁴ דער מקור אויף שמחה על כל השנה כולה

[וכידוע²⁴ אז די ענינים כלליים

זיינען די שני תמידים¹⁴, וואס זייער חיוב איז שטענדיק, בכל זמן דימי חייו של האדם — במשך כל השנה כולה ובמשך כל היום כולו מדי יום ביומו.

און דערפאר זיינען זיי אויסגע-שטעלט באופן, אז איין, תמיד¹⁵ קומט אלס ראש והתחלה פון, אורח חיים¹⁶ און דער צווייטער, תמיד¹⁷ אלס סיומו וחותמו:

די התחלה פון שו"ע, שוית' ה' לנגדי תמיד¹⁸ איז די נקודה פון יראת ה', ווי דער רמ"א איז מאריך ומפרט¹⁹ (דארטן): כשישים האדם אל לבו שהמלך הגדול הקב"ה אשר מלא כל הארץ כבודו עומד עליו ורואה במעשיו כו' מיד יגיע אליו היראה וההכנעה בפחד השי' ובושתו ממנו תמיד²⁰; און דער סיום, וטוב לב משתה תמיד²¹ איז דער ענין השמחה.

און די צוויי ענינים דארפן זיין ביים אדם איז אז אופן פון, תמיד²², בכל זמן — אין יעדער עבודה²³ וואס א איד טוט דארף זיך בא אים דערהערן דער ענין פון יראה והכנעה, און אויך דער ענין השמחה בעבודת ה', עבדו²⁴ את ה' ביראה, עבדו את ה' בשמחה²⁵.

14) שבאים בחתילת היום — תמיד של שחר, ובסיומו — תמיד של בין הערבים, שעליו השלם כל הקרבנות.

15) הובא בשו"ע אדה"ז שם בבי המהדורות.

16) ובה שונה התמידים¹⁶ די ענינים אלו — יראה ושמחה — משש המצות שחייבן תמיד¹⁷ (אגרת המחבר ספר החינוך בסופה — נדפסה בתחילת ס' החינוך). ולהעיר שבשו"ע אין הלכות מיוחדות לשש מצות אלו.

17) תהלים ב, יא. שם ק, ב.

18) ראה במגיא (סקיב) על דברי הרמ"א וטוב לב משתה תמיד¹⁸ בשמחות מצות (וראה די אפרים שם — נתקן לקמן הערה 65). והיינו שמפרש, דטוב לב משתה תמיד צ"ל, בשמחות מצות.

19) וכמו בענינים הכלליים: מצות זכירת יצי"מ שבכל יום, שזמנו בשנה הוא בחג הפסח זמן חירותנו; נותן התורה ל' הוזה שנותן לנו בכל יום (לקרי' נצבים מו, ב. סוכות פא, ג. וראה ברכות כב, א. טג, ב) שזמנו בשנה הוא בחגה"ש זמן מתן תורתנו. וכו'. וראה ד"ה ועשית חג שבועות תשי"ה פמ"ה.

20) סי' תרצה.

21) רמ"א שם.

22) שו"ע שם (מגילה ז, ב). וכ"ה בטור שם.

23) ראה בארוכה דרושי חגה"ס בלקיטת וכו'.

24) ראה מאמרי אדה"ז תקס"ז ע' שעט. אה"ה

ברכה ע' איתתסו. סה"מ תרנ"ד ע' לו. סה"מ תשי"ב ע' 49. וראה לקרי' ראה לב, א (רד"ה אני לדודי).

אין ראש, וואס דארטן איז דער חיות העכער פון צו אנטאן זיך און מחי' זיין די אברים שבגוף — ועד'ז אין נמשל, אז אין תשרי שטייען די עניני עבודת ה' אין א פיל העכערער²² דרגא פון צו האבן א שייכות צו די עבודות פרטיות ווי זיי שטייען בגילוי אין עבודת האדם במשך השנה כולה³⁰.

מזו דעריבער זיין א געענטערער נתינת כח³¹ והשפעה פון א יום ודרגא, וועלכע איז ניט אין דעם חודש הכללי, וועלכער איז משפיע אין די ימי השנה.

ובענינו — דער, טוב לב משתה תמיד, די שמחה תמידית במשך ימי השנה, נעמט מען פון (י"ל גם דחג הסוכות, באמצעות) דער שמחה שבימי הפורים, וואס זיי זיינען פון די ימי השנה און וואס זיינען געווארן ימי שמחה אין (און מצד) גלות; און נאכמער — טעג וועלכע זיינען מותר בעשיית מלאכה (ווי די אנדערע סתם-טעג פון יאר)³² — און דערפאר קענען זיי פועל זיין די שמחה תמידית אין יעדן מצב וואס א איד גע- פינט זיך, אויך אין א וואכעדיקן (גלות-דיקן) מעמד ומצב.

[ועפ"ז יובן דער חילוק בזה צווישן ספר הרמב"ם און שו"ע:

בעבודת ה' נעמט מען דעם כח אויף זיי פון דעם חודש הכללי, חודש תשרי: ר"ה, דער זמן פון „תמליכוני עליכם“³³, איז דער מקור פון וועלכן מ'שעפט יראת שמים אויפן גאנצן יאר: יו"כ — אויפן ענין התשובה; און פון סוכות שמיני עצרת ושמחת — זמן שמחתנו — נעמט מען דעם כח אז אלע זאכן פון תומצ' במשך השנה זאל מען טאן מיט שמחה],

וכמרומו אין רמב"ם³⁴, אז דער ענין פון שמחה של מצוה (השמחה שישמח אדם בעשיית המצוה כו' עבודה גדולה היא כו') קומט אלס המשך פון דער „שמחה יתירה“³⁵ וואס איז געווען במקדש בחג הסוכות —

וי"ל — ווייל דאס איז דוקא בזמן שבת המקדש ה' קיים, ווען אלע ענינים זיינען געווען כתיקונם ובשלימותם, דערפאר האט מען דעמאלט געקענט מקבל זיין חיות אין עבודת ה' במשך כל השנה כולה פון די יו"ט שבחודש תשרי (און דאס איז געווען מספיק); ועד'ז האט מען דעם ענין השמחה בעבודת ה' גענומען פון דער „שמחה יתירה“ שהי' במקדש בחג הסוכות;

משא"כ בזמן הגלות, אין דער צייט פון העלם והסתר, איז די השפעת השמחה פון חג הסוכות ניט מספיק צו פועל זיין אין דער עבודה פון א גאנצן יאר³⁶. ווייל די ענינים ווי זיי שטייען אין חודש תשרי, זיינען זיי עד"מ ווי דער חיות פון די אלע אברים געפינט זיך נאך

29) ראה מקומות שבהערה 24, שהם שרשים ומקורים.

30) משא"כ בזמן הבית שגם דרגת העבודה במשך השנה היתה באופן נעלה יותר, ובמלא — קרובה יותר לדרגת העבודה דחודש תשרי.

31) ולאידך צ"ל גם שמחה גדולה יותר — שמחה בליג דפורים, ואינה מספיקה השמחה דזמן שמחתנו שהיא בהגבלה — ראה סידור סוף ש' הפורים (רפג, ד). וראה תרי"א מג"א צט, ג ואילך. לקוית נצבים מח, א. ועוד.

32) שו"ע או"ח ר"ס תרצו. אלא ש,האינדא נהגו בכל מקום שלא לעשות והעולה כו' (שו"ע ורמ"א שם). וראה בארוכה תרי"א שם צט, ד ואילך. ועוד.

25) ר"ה טז, א. לד, ב.

26) בסוף הל' לולב.

27) שם ה"ב ואילך.

28) ובפרט שבזמן הגלות אין השמחה יתירה כמו שהיתה במקדש.

פורים קטן וואס איז ניט פארבונדן מיט מצות מיוחדות, האט ער דעריבער נאך א נעענטערע שייכות מיט די כל ימי השנה, ובמילא אויך מער השפעת השמחה אויף זיי — „משתה תמיד“.

מען קען אבער אזוי ניט זאגן, ווייל: (א) הא נחא לויט די דיעות וואס האלטן אז „חייב להרבות במשתה ושמחה ביד שבאדר ראשון“; אבער דער רמ"א איז דאך ממשיך „ואין נוהגין כן“, נאך בלויז „ירבה קצת בסעודה כדי לצאת ידי המחמירים“ — איז ווי אזוי זאל דער טאג אויפטאן דעם „משתה תמיד“ בכל השנה בעת אין אים אליין איז ניטא קיין חיוב שמחה?

(ב) ועיקר: ווי קען מען זאגן אז די נתינת כח אויף משתה תמיד (שמחה תמידית) בכל שנה ושנה איז פון פורים קטן, וועלכער איז דא בלויז בשנה מעוברת?

ה. וועט מען דאס פארשטיין בהקדם הביאור אין סיום דברי הרמ"א, וטוב לב משתה תמיד, וואס ווי געבראכט פריער פון ספרים איז דאס מרמז אויפן ענין השמחה בעבודת ה', דלכאורה: פאר- וואס זיינען די שני תמידים אויסגע- שטעלט באופן כזה, אז „שוית ה' לנגדי תמיד“ קומט בהתחלת השו"ע און, וטוב לב משתה תמיד — לאחרי כל, אורח חיים" בסופו ממש? — „שוית ה' לנגדי תמיד“ איז א יסוד ועיקר אין עבודת ה' און דערפאר איז ער דער ראש והתחלה צום גאנצן „אורח חיים“, דארף דאך מעין זה זיין בנוגע לענין, וטוב לב

דער רמב"ם בחיבורו רעדט וועגן די ענינים ווי זיי זיינען (אויך) כתיקונם ובשלימותם, כולל זמן הבית³³, וואס בזמן הבית איז די נתינת כח אויף שמחה של מצוה פון דער „שמחה יתירה“ שבחג הסוכות שבמקדש:

משא"כ דער ספר השו"ע רעדט נאך וועגן דינים הנוהגים בזמן הזה, און בזמן הזה נעמט מען דעם עיקר נתינת כח אויף ענין השמחה פון די ימי הפורים — און דערפאר קומט דער ענין פון „טוב לב משתה תמיד“ אלס המשך (וחותם) פון הלכות (מגילה) פורים].

ד. דאס איז אבער ניט קיין ביאור מספיק — ווייל דערמיט איז מבואר בלויז די שייכות פון סיום השו"ע צו פורים בכלל; עס בלייבט אבער ניט קלאר דער טעם וואס דער סיום השו"ע איז מיט די הלכות פון פורים קטן, ווארום וויבאלד אלע ענינים אין תורה זיינען בדיוק, כנ"ל, דארף מען זאגן, אז דער סיום פון „אורח חיים“ האט א שייכות מיוחדת צו (דעם תוכן הענין פון) פורים קטן.

לכאורה יש לומר, אז דער ביאור הנ"ל (סעיף ג) גופא גיט אויך אן ארט צו מדגיש זיין די שייכות הסיום צו פורים קטן נאכמער ווי צו פורים בכלל — ווארום אע"פ אז פורים איז מותר בעשיית מלאכה איז ער אבער א טאג וואס איז אויסגעטיילט בריבוי מצות (קריאת מגילה, משלוח מנות ומתנות לאביונים) ובתפלה וכו', וועלכע נעמען צו א ריבוי פון דעם טאג³⁴, משא"כ

המובא בשו"ע הוא עתה כדיו, משא"כ בפורים קטן — ראה ב"י (בשם סמ"ג) או"ח סו"ט תרצו. דרכי משה שם. עט"ז לשריע שם. אלי רבה וזוטא. ועוד. 35) אבל ראה לקמן ס"ז מהט"ז.

33) כפשוטו שהרמב"ם כולל בחיבורו כל הדינים שבזמן הבית ושלעת"ל.
34) וגם אין עושין בו מלאכה (כנ"ל בהערה 32) — וראה לקמן בפנים סעיף ז קרוב לסופו שמנהג

משתה תמיד, ווייל אויך שמחה איז אן ענין יסודי אין עבודת ה' — אנהויבנ' דיק פון תפלת (כולל — ברכות) השחר³⁶?

יש לומר הביאור בזה:

מיט די צוויי „תמידים“ — בהתחלת או"ח וסימו — מיינט דער רמ"א די צוויי תנועות ניט ווי זיי קומען אלס א טייל פון עבודת ה' (— קיום השו"ע), נאר ווי זיי קומען אלס א הקדמה — לפני התחלת קיום השו"ע, און אלס ב) סיום — לאחר גמר קיום השו"ע:

איידער א איד הויבט אן עבודתו בקיום התומצ' פאדערט זיך פריער דער „שויתי ה' לנגדי תמיד“ — קבלת מלכותו ית', ובלשון חז"ל: „יקבל עליו עול מלכות שמים תחלה ואחר כך מקבלי עליו עול מצות“.

אט די קבלה (פון עול מלכותו ית') שטייט (עכ"פ — דארף שטיין) בגלוי איידער עס הויבט זיך אן די עבודה בפועל פון קיום התומצ' (נאך דעם ווי ער איז שוין אריינגעטאן אין קיום התומצ', איז ניט נרגש בגלוי די תנועה פון קבלת עול מלכות, נאר דער קבלת עול מצות, דאס וואס ער נעמט אן אויף זיך צו אויספאלגן בפועל די גזירות וציוויי המלך).

און דערנאך, ביים סיום וגמר (ולאח' רי) העבודה, איז דא דער ענין פון „וטוב

לב משתה תמיד“: נאכדעם ווי ער האט מסיים געווען עבודתו, קומט דער ענין (שכר פון דער עבודה, וואס דאס איז די) שמחה וואס א איד האט דערפון וואס ער האט דורכגעפירט עבודתו און איז דורכדעם געווארן באהאפטן מיטן אויבערשטן (מצוה מלשון צוותא וחיבור⁴⁰).

און די שמחה קען מען האבן בגלוי ערשט לאחר גמר העבודה:

בשעת ער טוט די עבודה, איז אע"פ אז דאס דארף זיין מתוך שמחה, עבדו את ה' בשמחה, וויבאלד אבער ער איז דאן אינמיטן זיין פארנומענקייט אין עבודת ה', קען ער ניט זיין כולו דורכ-גענומען פון דער שמחה במילואה, היות אז בו בזמן הערשט ביי אים דער געפיל פון קבלת עול, יראת ה', וואס פאדערט זיך ווען מען דינט דעם אויבערשטן: דוקא לאחר גמר העבודה קומט ביי אים ארויס די שמחה אין אן אופן גלוי און נעמט אים דורך בכל תוקפה.

[וע"ד ווי דאס איז אין חודש תשרי, דער חודש הכללי: בריה וכו' איז ימים נוראים, עבודה פון „וגילו ברעדה“³⁹, דאס הייסט, אע"פ אז דעמאלט איז דא דער ענין הגילה והשמחה (ואדרבה, א שמחה גדולה⁴² ביותר דערפון וואס ער איז ממליך דעם אויבערשטן אלס מלך), איז עס אבער מלוכש אין דער יראה, וגילו ברעדה; דער גילוי השמחה איז בסיום המועדים, בחג הסוכות זמן

39) ע"ד המבואר בתניא פי"ד (כ, רע"א) בענין אהבה בתענוגים.

40) לקו"ת בחוקותי מה, ג. ועוד.

41) תהלים כ, יא. וראה לקו"ת נצבים מז, א

ואילך. ועוד.

42) ראה סה"מ תשי"ג ע' 6 בסופו.

36) דלא יעמוד להתפלל אלא כו מתוך שמחה (של מצוה) — ברכות לא, א. טשו"ע או"ח סצ"ג סי"ג. — וכן לדבר הלכה (שבת ל, ב. וש"נ).

37) משנה ברכות רפ"ב. וראה מכילתא יתרו כ, ג. ועוד.

38) כ"ה במשנה שבגמ' (בבלי). ובמשנה שבמשניות (ירוש'): יקבל.

אָרום דעם גאַנצן טאָג; עס זיינען דאָ נאָך מצות היום (און וועלכע פאַר-לאַנגען ידע' דוקא), כּנ"ל (קריאת המגילה, משלוח מנות ומתנות לאב-יונים כו'), ואדרבה, נוהגין לעשות סעודת פורים (ערשט) לאחר מנחה⁴⁵.

משא"כ פורים קטן האָט ניט קיין מצות מיוחדות ביים זה — די זאך מיט וועלכער דער טאָג ווערט אויסגעטיילט פון אַנדערע טעג, איז מיט דער שמחה שבו.

קומט אויס, אַז אין דער שמחה פון פורים קטן איז ניט אַריינגעמישט קיין אַנדערע ענינים פאַרבונדן מיט עבודת ה' — ס'איז אַ שמחה בטורה.

ז. עפ"י יש לבאר דעם סיום לשון הרמ"א, וטוב לב משתה תמיד, וב-הקדים: אויפן סיום לשון הרמ"א, מ"מ ירבה קצת בסעודה כו' שטעלט זיך דער ט"ז און ברענגט: בהגיה תשב"ץ סי' קע"ח כ' דיש להרבות ורבינו יחיאל מפרי"ש רגיל להרבות ולהזמין בני אדם כמשמעות לשון המשנה אין בין אדר כו', ושפיר מסיים רמ"א כאן וטוב לב משתה תמיד.

דערפון איז פאַרשטאַנדיק אַז דער ט"ז לערנט אַז מיט דעם וואָס דער רמ"א איז

שמחתנו, ובעיקר בסיומו ממש — בשמחת תורה.

ועד"ז בעניננו: דער גילוי השמחה קומט לאחר גמר העבודה, אין דעם סיום ממש פון אורח חיים⁴⁶.

ו. און דאָס איז דער חילוק ווי דער ענין השמחה רעדט זיך אין רמב"ם און ווי ער רעדט זיך אין רמ"א:

דער רמב"ם בסוף הל' לולב רעדט וועגן שמחה של מצוה, השמחה שישמח אדם בעשיית המצוה, און די שמחה נעמט מען פון דער שמחה יתירה וואָס איז געווען בחג הסוכות, וואָס איז אַ טייל פון דער מצות שמחה של המועד-דות (ווי דער רמב"ם זאָגט דאָרטן)⁴⁷.

אין שו"ע אָבער רעדט זיך וועגן טוב לב משתה תמיד, די שמחה בפ"ע — מצד דעם וואָס מ'איז אַ איד און (שטענדיק) באַהעפט מיטן אויבערשטן — וועלכע קומט אַרויס בגילוי בגמר העבודה כּנ"ל — און די שמחה דריקט זיך אויס אין דעם תוכן פון פורים קטן בפרט:

ימי שמחה פון כל השנה כולה האָבן מצות הלכות ומנהגים פאַרבונדן מיט דעם טאָג, אזוי, אַז דער הרגש השמחה ווערט (אויך) באַווירקט פון די אַנדערע ענינים והרגשים וועלכע קומען לידי ביטוי בעבודת ה' (עשיית מצוה, קיום מנהג וכיו"ב). אפילו די שמחה פון פורים, וואָס דאָרף זיין, עד דלא ידע', איז דאָס אָבער ניט אַ זאך וואָס נעמט

(45) במ"א נחבאר (לקו"ש ח"ג ע' 916, ח"ז ע' 20 ואילך. חט"ז ע' 369 ואילך) דכיון דסמך ימי' למשתה ושמחה ענין המשתה י"ל שהוא חיוב הנחשן על כל רגע של ימי', אלא שבכל רגע מקיים זה ע"י שקיים (או שיקיים) לבסומי בסעודת פורים — ע"ד ברכות התורה, הנהנין ועוד. אבל כמובן, העש"י (דהמשתה כו') בפועל אאפ"ל במשך כל היום, ואדרבה — מוכרח שתהי' לאחר קיום שאר מצות היום (הדורשות מצב של ידע'), ככפנים.

(46) רמ"א שם סי' תרצה.

(43) וראה בארוכה לקו"ש ח"ז ע' 270 ואילך. וש"נ.

(44) ולהעיר מדרכי משה סו"ס תרצו בנוגע לפורים שמסיום, ולהיות גילה ברעדה.

י"ט בכלל, און די שמחה פון הקפות איז (כמנהג ישראל) נאך גרעסער⁵⁴ [און אין שמחת ביה"ש זיינען פאראן חילוקים צווישן אידן אין אופן השמחה — לא. היו עושים אותה . . . אלא גדולי . . . ואנשי מעשה, משאכ, כל העם . . . באין לראות ולשמע⁵⁵; אבער אין דער שמחה פון הקפות זיינען אלע אידן זיך משתתף⁵⁶].

איז מבואר בזה⁵⁷, אז היא הנותנת — וואס טיפער (און גרעסער) די שמחה אלץ ווייניקער דער תוקף החיוב, די שמחה קומט פון דעם אידן עצמו. וע"ד די מעלה פון דברי סופרים אויף דברי תורה (כמרו"ל⁵⁸ „ערבים עלי ד"ס, חביבים עליי" ד"ס") — אין דעם וואס

מסיים „וטוב לב משתה תמיד“ מיינט ער⁵⁹ צו באווארענען און אנדייטן אז ס'רס איז ניט גענוג דער „רבה קצת בסעודה“ (וואס ער זאגט פריער), נאך⁶⁰ מען דארף מרבה זיין בסעודה ושמחה מעין ווי אין אדר שני („אין בין אדר כו").

וצריך ביאור: פארוואס זאגט עס ניט דער רמ"א בפירוש אז מ'זאל מרבה זיין בשמחה⁶¹ און ער איז דאס מרמז מיטן לשון „וטוב לב משתה תמיד“?

ויש לומר — אז דאס איז ע"ד ווי די חילוקים וואס מען געפינט אין דרגות חיוב השמחה בכלל: דער חיוב שמחה במועדים — א חיוב מן התורה, ושמחת בחגך⁶²; די שמחה וואס איז פארבונדן מיט נישוך המים בחג הסוכות, וואס נישוך המים „הוא הלכה למשה מסיני . . . שאינו מפורש בהדיא בתושב"י רק דרבנן סמכיה אקראיי" — וואס דאס איז די שמחת בית השואבה⁶³; און ס'איז דא די שמחה וואס איז פארבונדן מיט הקפות בשמע"צ ושמחת' וואס איז ניט קיין חיוב מד"ס נאך בלויז א מנהג⁶⁴.

זעט מען בפועל, אז די שמחה פון שמחת בית השואבה איז א שמחה גדולה יותר — „שמחה יתירה“ — לגבי שמחת

54) וראה סידור אדה"ז לפני סדר הקפות: ולהקיף . . . בשמחה גדולה ולרקוד בפניהם ולרנן ולסבב עמהם בשמחה רבה.

55) רמב"ם הל' לולב פ"ח ה"ד.

56) ראה לקו"ש ח"ד ע' 166 ואילך.

57) ראה בסגנון תורת החסידות — לקו"ת וסידור (שבעה ע"ה 51) שם ואילך.

58) ע"ז לה, א ובפרש"י שם. ירושלמי ברכות פ"א ה"ד. ושי"נ. שהשיר עה"פ כי טובים דודיד מין (א, ב (ב)).

ובתרא (נב, ד) ד"ה להבין כו' כי טובים, עלי דוקא (שם נג, סע"א).

59) כ"ה הגירסא במס' ע"ז כת"י (ג.י. תשי"ז). וכן הובא בתו"ח שמות (פד, ב).

— בירושלמי ושהשיר שבעה ע"ה הקודמת, חביבים (ד"ס) יותר מדית' — בלי תיבת „עלי“ (וכן ליתא בירושלמי סנהדרין פ"א ה"ד. ע"ז פ"ב ה"ז). אבל להעיר שבדפוס ירושלמי עם פ"י יפה מראה, וכן בירושלמי שבע" (ברכות שם) — „חביבין לישראל“י. ולהעיר שבר"ח ע"ז שם מביא סוגית

47) וראה שערי תשובה סק"ב. וצ"ע בדבריו.

48) ובא"י רבה חוטא כ' לענין משתה ושמחה בט"ו אדר ראשון, ואפשר שנכלל במה שסיים (הרמ"א) וטוב לב משתה תמיד.

49) ובכלוש כאן: ומצוה להרבות בהם משתה ושמחה קצת משום דיימ' נס ניהו.

50) ראה סו, יד. רמב"ם הל' י"ט פ"ז ה"ז.

51) לקו"ת סוכות ע"ט, ד (וש"נ). ובסידור ש' תה"ס (רסח, א) „ואינו מן התורה“.

52) אלא שהרמב"ם אינו מזכיר בהל' לולב שם דהשמחה יתירה שייכת לנישוך המים ושנקראת „שמחת בית השואבה“, וכידועה השק"ט בזה (וראה לקו"ש ח"ד ע' 267 ואילך. ושי"נ). ואכמ"ל.

53) ראה לקו"ת שם ס, סע"ג. סידור שם רסט, ב.

י) אבל בתו"ח שבעה ע"ה הקודמת מדייק „עלי דוקא“. וברוב (כל) המקומות בחסידות הובא מר"ל ד. ערבים עלי ד"ס כו", ולא „חביבים כו" (וגם בתו"ח שם: א) אינו לשון מאמר הירושלמי כ"א לשון

ניט' אין שו"ע אָבער עכ"פּ אין רמ"א וכלשונו⁶¹, וקורין יו"ט האחרון שמחת תורה לפי ששמחין ועושין בו סעודת משתה לגמרה של תורה כו' ועוד נהגו להקיף עם ספרי התורה כו' והכל משום שמחה⁶² — ווייל א מנהג וואס ברענגט זיך אין רמ"א איז אויך א דין (וחיוב).

וייל דהיינו, כנ"ל, ווייל די שמחה פון פורים קטן איז ע"ד ווי די שמחה וואס קומט בגמר ולאחר העבודה, ס'איז לאח-רי — און „העכער" — פון עבודה, ובמילא — „העכער" פון איזה אופן של חיוב. די שמחה קומט (ווערט) מצד דעם אידן⁶³.

[בסגנון אחר קצת: ווען ס'וואלט גע-ווען א ציווי (אדער מנהג) אויף שמחה וואלט דאס גופא געמיינט — שמחה אלס א חלק פון חיוב קיום השו"ע, אין דעם מוז זיין אריינגעמישט אן ענין פון עול ויראה].

וייל אז דערפאר איז די שמחה — די הקדמה וואס ברענגט די שמחה לעת"ל, ווי דער מגן אברהם⁶⁴ ברענגט אראפ אויף דברי הרמ"א „וטוב לב משתה תמיד" — „בשמחות מצות אלקינו להעמיד" אז יחלא שחוק פינר⁶⁵, און

אידן נעמען אויף זיך אן גדרים וחומרות וואס שטייען ניט (מפורש) אין תושב"כ, זעט זיך די חביבות, שמחה ותענוג וואס אידן האבן אין קיום רצון העליון⁶⁶.

ובענינו: די שמחה אויף וועלכער ס'איז פאראן א חיוב מפורש בתורה — ד.ה. מ'קען אין דעם אלעמען מחייב זיין ובשווה — ווייזט אז זי איז לויט מעלת האדם וועלכע איז דא אפילו בא א פחות שבאדם; די שמחה יתירה פון שמחת בית השואבה, פארבונדן מיט ניסוך המים, אויף וועלכער ס'איז ניטא קיין חיוב מפורש אין תושב"כ — ווייזט אויף א גרעסערער און טיפערער שמחה; און הקפות וואס איז ניט קיין חיוב, אויך ניט א חיוב דרבנן, נאר בלויז א מנהג — דריקט אויס נאך א טיפערע שמחה, וועלכע קומט מצד אידן, וואס זיי האבן מחדש געווען, איינגעפירט די שמחה⁶⁷.

ועד"ז — ויתירה מזה — איז בנוגע לפורים קטן: דאס וואס דער רמ"א ברענגט דעם „להרבות בשמחה" נאר בסגנון ואופן של רמז וסיפור (כפירוש ה"טז), איז ווייל דאס איז אזא דרגא נעלית פון שמחה אויף וועלכער ס'איז ניטא קיין חיוב מפורש אין שו"ע, אפילו ניט אלס מנהג [ע"ד ווי דער מנהג ההקפות דשמע"צ ושמחת⁶⁸, וואס שטייט

(61) אף שהביא זה בב"י על אחר: ועושין משתה ושמחה וי"ט לסימנה של תורה (לי' הסוד שם) . . ומצאחי עיקרו של מנהג במדרש . . מכאן שעושין סעודה לגמרה של תורה.

(62) אריז ס"י תרס"ט.

(63) וראה לקו"ש ח"ט ע' 382 ואילך.

(64) סק"ב.

(65) ביד אפרים מגי' בדברי המג"א „בשמחת מצות. ונוכה בית אלקינו להעמיד".

(66) תהלים קכו, ב. וראה ברכות ל, סע"ב: אגא תפילין מנחא. ולהעיר מהמגילה ויקר אלו תפילין (מגילה סז, ב).

הירושלמי הנ"ל ד.חביבין ד"ס מדי' תדע שהרי ר"ט כ"י.

(59) וראה בארוכה לקו"ש מסות (פה), רע"א ואילך. ושם, שעי' ד"ס נתעוררה האהבה רבה. ע"ש.

(60) ראה גם לקו"ש ח"א ע' 87. ובכ"מ.

הבבלי ע"ז (ופרש"י) שם, ורק משנה מ.ערבי'ס ל.חביב'ס. (ב) בהמשך המאמר שם איחא. ערבי'ס עלי כ"י.

לעת־ל וועט זיין „שמחת עולם על ראש־י“, וואָס מיינט אויך אַ שמחה תמידית ושמחה בפֿע, ברענגט עס „במהרה בימינו“ ממש „שמחת עולם על ראש־י“.

(משׁיחות שׁפּ תשא, שושן פורים קטן — תשכ״ז; תשד״מ)

וואָס דאָס קומט ע״י ההוספה בשמחה בזמן הגלות ובאופן פון מעלין בקודש אויך אין דעם קודש פון „טוב לב משתה תמיד“,

68) סיום לשון המגיא שם. ולהעיר מבאר היסב שם: בית תפארתנו במהרה יעמוד וביראה אותו לעבוד. נכון יהי הר הבית בראש הרים עדי עד. ויל שמדגיש ענין היראה כאן — לקשר סופו לתחלת השויע, כגל בפנים.

67) ישע״י לה, י. נא, יא.

פ' זכור – פורים

פורים איז (ווי די קביעות שנה זו) — ווען י"ד אדר (פורים) איז ביום א', וואס דעמאלט קומט אויס, אז די „עשי“ (פורים) קומט תיכף נאך דער „זכירה“.

דער ענין פון זכירת מלחמת עמלק שטייט כמה פעמים אין תנ"ך, ווי די גמרא' לערנט אפ פון פסוקי „כתב זאת זכרון בספר — כתב זאת מה שכתוב כאן (אין פ' בשלח) ובמשנה תורה (אין פ' תצא)“, זכרון מה שכתוב בנביאים (אין ספר שמואל¹⁰), בספר מה שכתוב במגילה — די מגילה איז אויך אן ענין פון זכירת מחיית עמלק¹¹.

(5) ל' הגמרא שם (ל, א) בהטעם דמקדימין כשחל פורים להיות בעש׳. כי היכא דלא תיסקודם עשי לזכירה. לבוש איח שם ס"ב וט"ז שם בריש הסימן — בהטעם דקורין „פ' זכור קודם קריאת המגילה“ בפורים (וראה אנציקלופדי תלמודית ערך זכירת מעשה עמלק (ע' ר"ט ואילך. ושינ') — הדיעות בחיוב קריאת פרשת זכור לפני פורים). וראה גם מגילה ב, ב. אשכחן עשר זכירה מנלן ובפרשי שם. וראה צפצפי ה' מגילה פ"א הא (סוף קטע הא').

(6) כ"ה בפרשי מגילה ז, א ד"ה כשלשה להזכיר מלחמת עמלק.

(7) מגילה שם.

(8) בשלח ז, יד.

(9) כה, יז ואילך.

(10) א פרק טו.

(11) ראה רמב"ן תצא שם, יז: ויהי סמך למקרא מגילה מן התורה. ולהעיר מפי הראב"ד והר"ש משאנץ לת"כ ר"פ בחוקותי בפ' זכור שתהי' שונה בפ"ך זכרון עמלק — הלכות מגילה. וראה אנציקלופדי תלמודית שם. ושינ'.

א. שבת פאר פורים לייענט מען פרשת זכור¹ — „לסמוך מחיית עמלק למחיית המן“². די סמיכות הכי קרובה וואס קען זיין פון שבת פ' זכור, מיט

(1) מגילה כט, סע"א במשנה. רמב"ם ה' תפלה פייג היכ. טושיע איח סתרפיה ס"ב.

(2) פרשי שם ד"ה ומפסיקין.

(3) לפי קביעות השנים בפועל — שלעולם לא יחול פורים של פרוזות (רוב מושבות בניי) בשבת, כי אז הי' חל פסח בשני בשבת וקיייל דלא בד"ו פסח (ראה פרשי שם ל, ב'). ולהעיר, דגם כשהיו מקדישין החודש ע"פ הראי' ובמילא הי' אפשר לחול בשבת — סל לר"נ דלרב מקדימין הקריאה. כדי שתקדם זכירה לעשי דעיינות' (שם, א ובפרשי שם ד"ה עדיין). ולהעיר מפרשי הנ"ל (שם, ב) „ואנו נוהגין בכולהו כרב חזק מפורים שחל להיות בשבת דההיא לא איקלע כלל“. ומשמע מזה לכאורה, דס"ל דאם הי' פורים בשבת הי' מנהגינו כרב דמקדימין, אלא דלא איקלע כלל. —

ההוספה „כלל“ — אולי כוונתה דס"ל לרשי דגם כשקידשו ע"פ הראי' לא איקלע זי"ה (מדלא הוזכר — בתור דבר תמוה דפסח ביום שני, כמו שהוזכר „קרא עלי מידע“ (תענית כט, א. ושינ'): ע"ד הנאמר בעזרא (ראה ר"ה יט, ב (ושינ') ובתודיה מימות שם): ע"ד מיש בעירובין (מא, רע"א). פעם אחת היינו יושבין לפני ר"ע וחשעה באב שחל להיות בעש׳ היי' — שנאמר בסגנון של חידוש.

(4) דהרי כשחל פורים בערב שבת, מחלוקת בגמ' (שם ל, א) אם מקדימים לשבת שלפניו אי מאחרין, וההלכה היא דמקדימין (פרשי הנ"ל ל, ב). רמב"ם שם. טושיע שם ס"ה.

(*) וראה ירושלמי מגילה פ"א ה"ב על המשנה חל (י"ד) להיות בשני. א"ר יוסי לית כאן חל להיות בשני ולית כאן חל להיות בשבת. . . חל להיות בשבת צומא רבא בתערובתא. ושקו"ט בכ"מ בפ"י דברי הירושלמי — ראה מפרשי הירושלמי ובהמובא בתו"ש (ח"ג ע' מו, ע' פח ואילך). וראה בפנים ההערה בסופה.

(**) ולהעיר מפרשי פסחים (נח, ב ד"ה בשני)